

УДК 745.521 (477.86)

Вікторія **Дутка**

кандидат мистецтвознавства,
заступник директора
з навчальної роботи
КІПДМ ЛНАМ

Перспективи творчого розвитку відділу художнього текстилю в Косівській мистецькій школі

Анотація. У статті викладено бачення процесів стратегії творчого розвитку регіональної школи художнього ткацтва. Окреслено види та жанри художнього текстилю, що розвиваються на теренах Косівщини. Проаналізовано творчість провідних митців-педагогів, що закладають навчально-методичні засади вишколу в підготовці фахівців декоративно-прикладного мистецтва. Проведено аналіз взаємовпливів народного мистецтва та діяльності професійних художників-педагогів.

Ключові слова. Художнє ткацтво, мистецька освіта, художники-педагоги, творчість, стратегія розвитку.

Минає 134 рік від часу заснування Косівської ткацької школи, самобутність якої забезпечена оригінальними народними традиціями, що протягом століть сформувалися на Косівщині та впевнено розвиваються сьогодні. Метою створення школи був розвиток ткацького ремесла в Косові, піднесення його до рівня промислової традиції, а також згуртування народних майстрів та поширення якісно корисних взаємовпливів у співпраці [2]. Сьогодні життя навчального закладу наповнене важливими суспільними процесами, як то: формування системи вищої української мистецької освіти та виховання патріотично налаштованого покоління молодих художників-фахівців у галузі регіонального декоративно-прикладного мистецтва. В умовах державного утвердження та формування національних пріоритетів першочерговим завданням суспільства є плекання українських традицій, розвиток художньої культури та залучення до цих процесів молодих талановитих громадян. У статті розглянуто роль Косівської ткацької школи в системі

відродження та розвитку мистецьких традицій краю.

З утворенням 1939 року Промислової школи гуцульського мистецтва пов'язане зародження мистецької освіти в регіоні. Історичний період існування школи від 1939 до 1995 рр. досліджено О.Гордійчук [3]. Здавалося б, геніальному проекту засновника школи М. Куриленка ніколи та нічого не буде загрожувати. Однак радянська система легко й без жодних вагань 1939 року фізично знищила засновників, а 1954 — ліквідувала ткацько-килимарський відділ у Косівському училищі прикладного мистецтва [4]. Це на довгий час “забезпечило” застій у підготовці професійних кадрів у галузі, що була однією з найбільш економічно-обґрунтованих та пріоритетних у цій місцевості.

1990 року завдяки ініціативі керівництва навчального закладу, зокрема Катерині Сусак, у Косівському технікумі народних художніх промислів знову було відкрито відділ художнього ткацтва [5]. На викладацьку роботу запрошено випускників Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва — Вікторію Жаворонкову та Зоряну Дранчук. Майстром практичного навчання призначено ткалю з великим практичним досвідом — Дарію Приймак. Водночас розпочалося формування основних методичних засад художньої освіти в Косівській мистецькій школі в галузі декоративного ткацтва, що вагомо розширило діапазон творчих практик художників та майстрів Косівщини й значно вплинуло на подальший розвиток ткацького промислу.

Так, провідними викладачами навчального закладу була сформована концепція методів навчання. Вона полягала в ретельному вивченні витоків народних традицій виготовлення та оздоблення виробів декоративно-прикладного мистецтва. Курсові завдання багатьох спеціалізацій, зокрема художньої обробки дерева та художньої обробки шкіри, базувалися на джерелах народної культури, що забезпечило стійкі художньо-стильові ознаки, які створювалися студентами та викладачами. Творчі практики багатьох із них майже не відрізнялися від виготовлення виробів народними майстрами, відомих сталістю художньо-стильових ознак.

Методика навчання на новому відділі увібрала в себе вивчення традиційного ткацтва та способи його інтерпретації.

Основними поняттями в композиційних пошуках стають імпровізація та асоціація як методи художнього образотворення. Новим у технічному сенсі було введення в програмові завдання вивчення технік гобелену та синтез різних технічних прийомів у одному виробі. Велика увага приділялася формуванню системи завдань, що пов'язані з інтерпретацією природних мотивів для технік художнього ткацтва. Зв'язок із традиціями підтримувався завдяки навчальним практикам, під час яких студенти аналізували та копіювали народні зразки, формуючи інформаційно-аналітичну базу відділу — підґрунтя для розвитку явища, фантазії, творчого переосмислення мистецьких явищ.

Під час створення системи навчальних програм були допущені певні помилки та похибки в бік захоплення експериментальними проектами. Однак розуміння педагогами значення традицій у формуванні регіонального обличчя мистецької освіти втримало розвиток Ткацької школи в стилі культури гуцульського народного мистецтва та ткацтва зокрема.

Згодом на відділі активізувалися практики з вивчення асортименту тканин одягового та інтер'єрного призначення. Важливим правилом під час вирішення курсових завдань є взаємозалежність функції та декору у виробі. Помірковане, вдумливе переосмислення народного джерела та сучасні способи інтерпретації гуцульської орнаментики забезпечують досить високий художній рівень проектів. Одними з перших дипломних робіт були: килим-гобелен Л.Івасютин, килим О.Красної, гобелен Т. Дирбавки, верета М. Клизуб. Тематика дипломного проектування відповідала побутовим традиціям Гуцульщини, та їх художньо-стильові характеристики суттєво відрізнялися від народних аналогів. В основу композицій — сюжетних та безсюжетних, закладено сталу, візуально-виразну асоціацію народної мистецької культури гуцулів. Це проявилось через використання відомих гуцульських орнаментальних мотивів, що взяті із традиційних побутових тканин — килимів, верет, запасок тощо. Однак їхня художня стилістика вже професійна: відчутний відбір засобів декорування; продумані колорити; використаний синтез технік; змінено усталені композиційні структури, що надає роботам сучасного виразу.

Невдовзі викладацький колектив відділу поповнили інші молоді художники: Оксана Гордійчук, Оксана Богатчук —

випускники Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва, вихованці відділу художнього ткацтва — Оксана Кондратюк, Ганна Фартушинська, Тетяна Цьок та Галина Борук. Знаменним для розвитку Косівської ткацької школи було те, що всі вони, без винятку, є педагогами з постійною мистецькою та науковою практикою, що забезпечує творчий підхід до окреслення та вирішення навчальних завдань відділу. Педагоги-художники активно працюють і своєю діяльністю демонструють наступний розвиток галузі художнього текстилю, шляхи оновлення та інтерпретації народних традицій.

Творчі практики викладачів різноманітні: Тетяна Цьок, Ганна Фартушинська та Галина Борук працюють у галузі художньої одягової тканини, демонструючи новітній підхід до вирішення питання адаптації елементів народного вбрання та способів їх декорування відповідно до вимог сучасної моди. Орнаментальні розробки тканин для обрядових подій, що створені мисткинями, вражають досконалістю композиційної та кольорової гармонії, високим рівнем технічного виконання та новаторським художньо-стильовим вирішенням. Цікаво, що традиційні мотиви, взяті за основу творчості, “працюють” у нових умовах: відбираються засоби їх виразу, створюються нові композиційні структури, відмінні від народних за організацією орнаментальних зон декору.

“Новим словом” у мистецтві гобелену задекларована творчість Оксани Кондратюк. Яскравим мистецьким явищем є її ранні роботи (2000—2010 рр). Гобелени цього періоду охоплюють дуже різноманітну тематику. Це зумовлено тим, що через процес творення мисткиня пізнає світ, багатогранність проявів людського осмислення явищ природи, музику, поезію тощо. Щирість творчого виразу, вільні від стереотипів композиції, неймовірна енергетична сила колоритів, орієнтованість на народні традиції — усе це забезпечує визнання її творів та потребу споживача в естетичній насолоді.

Новим явищем у мистецтві гобелену є подальша творча співпраця Оксани з Олегом Кондратюком, майстром художнього дерева, художником особливого стилю. Філософське підґрунтя, інспіроване засадами християнства, стає глибоким, усеохоплюючим началом їхніх творів. Гармонія, що виникла у спільності поглядів, продовжується й у художньо-пластичних

пошуках митців. Два матеріали — гобелен та дерево, взаємно доповнюють та розкривають зміст художньої ідеї. “Єдина Реальність” — назва спільної виставки, стає головним посланням глядачеві про віру як єдиний шлях до пізнання істинного. Гобелен та художня різьба виходять за рамки площинності та нашої уяви про ці види мистецтва. За допомогою своєї організації композицій художники формують об’ємно-просторове середовище, що у своїй цілісності є символом, посланням, думкою про божественну любов. Візуальна складова створена так, що ми швидше відчуваємо, ніж осмислюємо побачене. За рахунок використання в декоративних партіях Олега мотивів об’ємної різьби із символами сакрального мистецтва та зображенням ангелів у гобеленах Оксани, глядач виразно сприймає ідею творів. Майстерне виконання викликає відчуття коштовності, як це було в часи середньовіччя. Творчість подружжя Кондратюків можна віднести до високохудожніх національних мистецьких надбань.

Традиційні килимарські засади на відділі художнього текстилю відродила та утримує Дарія Приймак. Вона перенесла в навчальний процес унікальні технології гуцульського килимарства, що поступово зникає з теренів регіону. Завдяки майстрині, яка активно співпрацює з художниками-новаторами, виникли інші, модернові за змістом та формою вироби, у яких збережено найкращі художньо-стильові засади народного килимарства. Однак Дарія Приймак вкладає в орнаментальні розробки особливий зміст та розкриває тематику, узятую з народної культури — Добро, Родина, Віра, Любов. Тому її роботи вирізняються “живою” енергетикою, практичним та філософським досвідом.

Основні методологічні засади програмових завдань сформовані викладачами Вікторією Дуткою, Оксаною Гордійчук та Оксаною Богатчук. Випускниці Львівської школи декоративно-прикладного мистецтва, найкращої в Україні, зуміли організувати структуру навчального процесу таким чином, щоб охопити всі галузі виробництва та декорування рукотворної тканини. З метою розширення специфікації знань, у навчальні плани введені дисципліни “Основи моделювання костюма”, “Технологія фарбування та розпису”, “Кольорознавство”, “Вибійка та друк”, що значно сприяло розширенню діапазону мистецьких практик

на Косівщині.

Оксана Гордійчук — одна з перших професійних мисткинь, що започаткувала на Косівщині практику малювання батика та розробила низку методичних засад викладання цієї нової дисципліни. Усебічне володіння фахом, талант педагога та непересічність художнього обдарування особистості Оксани стали умовами для утвердження цього виду оформлення тканини в навчальних практиках відділу. У своїх творчих роботах художниця багатогранно та фахово оперує орнаментикою з гуцульських писанок, косівських килимів та вишиванок, синтезуючи пластику орнаменту з мотивами природи. Ця форма виразу є новим словом у декоративному мистецтві Косівщини, де насичення виробів розмаїттям орнаментів сягає апогею. У композиціях Оксани Гордійчук мотиви оздоби пов'язані із формотворенням та вишуканим відбором кількісної якості мотивів та елементів. Багатий творчий досвід мисткині щедро віддає своїм студентам, які з особливою вдячністю транслюють його в курсові та дипломні проекти.

Відділ художнього текстилю, в усіх його трансформаціях, безперервно очолювала Вікторія Дутка. Разом із колегами їй вдалося визначити основну методичну концепцію навчання, що полягала в логічному зв'язку народних першоджерел із сучасними методами образотворення, інспірованими прогресивними світовими мистецькими практиками. Насичення навчальних планів відділу різноманітними дисциплінами та завданнями, що вивчали методи декорування широкого асортименту тканих виробів, спонукав мисткиню до опанування майже всіма видами художнього текстилю. Тому в її доробку, окрім гобелена як основного виду мистецтва, присутні одягові тканини, тканини інтер'єрного призначення та об'ємні елементи в техніках текстилю. Тематика гобеленів відображає філософські пошуки авторки, пов'язані з розумінням людини та світу як цілісності. Характерно, що візуалізації в матеріалі не містять у собі конкретної сюжетності, композиційні розробки здійснюються навколо простих побутових предметів та явищ природи: це посуд і страви, домашні тварини та стилізовані образи людей. Здебільшого тематика пов'язана з обрядовими святами із життя гуцулів — “Великодній”, “Радуйся..”, “Накрили на стіл” та інші. Стилїстика зображень специфічна: нерівні форми,

навмисна деформація предметів та антропоморфних мотивів, візуально пов'язана із зображеннями в давньому іконописі, що мало б означати сакральність усього суцього, до чого дотичне життя людини. У простому пізнається істинне — така основна тематична концепція творчості мисткині, що й сьогодні продовжує цей пошук.

Відділ художнього ткацтва в Косові займає належне місце в системі художньої регіональної освіти. Завдяки національно-зорієнтованим методам навчання, стабільній творчій та науковій практиці митців-педагогів, школа художнього ткацтва має всі підстави на прогресивний розвиток у контексті збереження та оновлення народної мистецької спадщини.

1. Юрчук Л. Стратегія регіональної системи освіти // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. — 2011. — № 3. — С.264—271.
2. Сусак К. До історії заснування та становлення Косівської мистецької школи // Вісник ЛНАМ. — Львів: ЛНАМ, 2007. — Спецвипуск III. — С.22—49.
3. Гордійчук О. До історії створення відділу художнього текстилю: 1939—1955 роки (архівні матеріали): Матеріали науково-практичної конференції «Історія Косівської мистецької школи та її роль у розвитку народних художніх промислів Гуцульщини кінця XIX—початку XX століття». — Косів, 2014.
4. Книга наказів Косівського училища прикладного мистецтва, 1947 р. / Архів КІПДМ ЛНАМ. — Наказ №5/47.
5. Книга наказів Косівського технікуму народних художніх промислів ім. В.Касіяна. — Наказ №3216, Наказ №8/23.

ANNOTATION

Viktoriia Dutka. Prospects for Creative Development of the Department of Artistic Textile at Kosiv Art School. In this article, the author states her views on the strategy of creative development of the Regional School of Artistic Weaving. She defines kinds and genres of artistic textile that are developed in the area of Kosivshchyna. The author gives analysis of creative work of the renowned artists-teachers, who lay the fundamental principles of teaching methodology when training specialists in decorative and applied arts, as well as the way folk art and activity of professional artists-teachers interact.

Key words. Artistic weaving, art education, artists-teachers, creative work, development strategy.

АННОТАЦИЯ

Виктория Дутка. Перспективы творческого развития отдела художественного текстиля в Косовской художественной школе. В статье изложено видение процессов стратегии творческого развития региональной школы художественного ткачества. Определены виды и жанры художественного текстиля, развивающихся на территории Косовщины. Проанализировано творчество ведущих художников-педагогов, которые закладывают учебно-методические основы в подготовке специалистов декоративно-прикладного искусства. Проведен анализ взаимовлияния народного искусства и деятельности профессиональных художников-педагогов.

Ключевые слова. Художественное ткачество, художественное образование, художники-педагоги, творчество, стратегия развития.